

СССР ҲАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ

ГАЗЕТА
1918 ЙИЛ
21 ИЮНДАН
ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ,
ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 132 (20. 399)

1989 йил 4 июнь, якшанба

Баҳоси 3 тийин.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1989 йил 2 июнь куни КПСС Марказий Комитетининг Пленуми бўлди. Пленум СССР халқ депутатлари съездида ва СССР Олий Советининг бўлажак сессиясига бағишланди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев Пленумда шу масалалар юзасидан нутқ сўзлади.

Пленумда: СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков, СССР алоқа воситалари саноати министри Э. К. Первишин, КПСС Куйбишев область комитетининг биринчи секретари В. Г. Афонин, СССР машинасозлик министри Б. М. Белоусов, КПСС Москва область комитетининг биринчи секретари В. К. Месяц, КПСС Краснодар ўлка комитетининг биринчи секретари И. К. Полозов, Украина Компартияси Хорьков область комитетининг биринчи секретари В. П. Мисиченко, Қозоғистон ССР Министрлар Советининг Раиси Н. А. Назар-

боев, Тоғли Қорабоғ автоном области алоҳида бошқарув комитетининг раиси, КПСС Марказий Комитети бўлимининг мудир А. И. Вольский, КПСС Иркутск область комитетининг биринчи секретари В. И. Потапов, Украина ССР Фаилар академиясининг президенти Б. Е. Патон, КПСС Чечен-Ингушия область комитетининг биринчи секретари В. К. Фотеев, КПСС Липецк область комитетининг биринчи секретари Ю. А. Манасенков, КПСС Чита область комитетининг биринчи секретари Н. И. Мальков, КПСС Ростов область комитетининг биринчи секретари Б. М. Володин, КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитети раисининг ўринбосари П. Я. Слезко, КПСС Тула область комитетининг биринчи секретари Ю. И. Литвинцев, КПСС Омск область комитетининг биринчи секретари Е. Д. Похитайло, СССР Езувчилар союзи раисининг биринчи секретари В. В. Карпов,

КПСС Тува область комитетининг биринчи секретари Г. Ч. Ширшин, КПСС Вологда область комитетининг биринчи секретари В. А. Купцов, СССР Телевидение ва радиоэшитириш давлат комитетининг раиси М. Ф. Ненашев, КПСС Кемерово область комитетининг биринчи секретари А. Г. Мельников, КПСС Рязань область комитетининг биринчи секретари Л. И. Хитрун, РСФСР Олий Совети Президиумининг Раиси В. И. Воронников, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. А. Медведев нутқ сўзладилар.

Пленум Н. И. Рижковни СССР Министрлар Советининг Раиси этиб тайинлаш учун тасвир қилди.

Пировардида Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

Шу билан КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини тамомлади.

СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети оқсоқоллар кенгашларининг мажлиси

3 июнда Кремлдаги СССР Олий Совети палаталарининг Мажлислар залыда СССР Олий Советининг Раиси М. С. Горбачев раислигида СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети Оқсоқоллар кенгашларининг қўшма мажлиси бўлди.

Оқсоқоллар кенгашлари СССР Олий Совети сессиясини очиб тартиб ва унинг кун тартиби тўғрисидаги, СССР Олий Совети комитетлари ва палаталарининг доимий комиссиялари ҳақидаги масалаларни кўриб чиқди.

(ТАСС).

МОСКВА. СССР халқ депутатларининг съезди. Суратларда: (юқорида) А. Дубко, В. Бедула (Белоруссия) ва Х. Қурбонов (Ўзбекистон), (пасда) Р. Ҳамзатов (Донгистон), Т. Қайибергенов (Ўзбекистон), Ю. Искоқий (Тожикистон).

ТАСС — ҒўТАГ суратлари.

СССР ҲАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ СЪЕЗДИДА

СССР халқ депутатлари съездининг 2 июндаги мажлисида музокарада сўзга чиққан депутат В. В. Хмура ўз нутқининг катта қисmini қишлоқ, посёлка Советларининг муаммоларига бағишлади. Унинг фикрича, мазкур Советлар ҳозир ҳукумизнинг, раҳбарлардан тиламчилик қилиб, нотаов қариндош аҳолига тушиб қолган. Депутат қишлоқ Совети статуси ва унинг барча қорхоналар ҳамда ташкилотлар билан иқтисодий ўзаро муносабатлари тўғрисидаги масалани қонуни йўли билан ҳал этишни таклиф этди. Қорхоналар ҳар бир ишловчи ҳисобидан ажратмалар бериши қишлоқ бюджетининг негизи бўлиши лозим.

Нотик аграр соҳада ишлаётган депутатларнинг муножаатомасини қўллаб-қувватлади, айна вақтда Краснодар ўлкасида ҳозир барча районлар ва станцияларини ўзини ўзи озиқ-овқат билан таъминлаш учун муайян иш қилинаётганини маълум қилди. Бу ерда томирча хўжалиги фаол ривожлантирилмоқда. Тайёрлов-саноат-савдо идоралари тўғрисида. Нотик ерда фойдаланиш тўғрисида қонуни қабул қилиш зарурлиги ҳусусида ўз фикрини айтди. Унинг назарида ер қишлоқ Советининг ихтиёрида бўлиши керак. Мазкур Совет ўз қарори билан аҳолини бедазорлар, яйловлар ем-хашак билан таъминлаш таъминлаши керак.

Нотик қишлоқ Советларининг моддий муаммолари ҳусусида, экологиянинг мураккаб масалалари ҳақида ҳам батафсил гапирди, мазкур масалалар ҳозир Кубань учун алоҳида аҳамиятга моликдир. Чунки, саноат қорхоналари сони ортиб бормоқда. Уларни қуриш учун энг яхши ерлар ажратиб берилмоқда.

Депутат соғломлаштириш ўлкаси бўлган Кубанинг аҳолига алоҳида эътибор берди. Ҳар йили бу ерда бутун мамлакатда 15 миллионга яқин киши келмоқда. Чор-атрофга газ чиқиб кетгани, химиялаштириш, ўрмонлар ўйлаб-етиб ўтириш билан кесиб ташланаётгани са-

бабидан улар бу ўлкада на тузуқроқ дам оладилар, на соғлиқларини мустаҳкамлайдилар.

Депутат В. Дусембоев қончи металлургия ҳозир қандай яшаб, қандай ишлаётгани ҳақида сўзлаб берди. Маъдан таркибидаги металл миндори камаймоқда, деди у, каскоримиз обрўси ҳам тушиб кетмоқда. Ҳўш, нега бундай бўлган? Аввало шунинг учунки, тармоқ ҳодимларининг меҳнат шайоитлари ёмонлашмоқда, деб уқитди депутат. Чанг-тўзон, газ чиқиб кетаётганлиги, каскор билан борлиқ насадликлар тарқалганлиги, медицина хизматининг ёмонлиги кон-металлургия саноати иши аҳолини яхшилаш учун қатъий тадбирлар зарурлигидан далолат бермоқда.

Депутат регионал хўжалик ҳисобига ўтиш тўғрисида гапирар экан, бундан янаги қончи қишлоқ, деб таъкидлади. Рангли металллар қазиб чиқараётган қончилар мазкур металллар чет элларга қандай нархда соғиллаётганини билишни истадилар. Тинка-мадори қуриб ишлаётган бу одамлар шу меҳнат эвазига маъдан қазиб чиқариш учун ускуна ва инфо-ланган сув, ҳаво, тўпуқ олмақдалар, ҳоло.

Сайловчиларим, деди сўнгра нотик, жойларда Советларнинг ҳокимиятига қарафол берадиган қарорлар қабул қилинмагунча съезддан қайтманг, деб нақаз берди. У қорхоналарда пиландан ташқари тайёрланган барча маҳсулот меҳнат коллективлари ва маҳаллий Советлар бюджетига тушиши лозим, дедан фикрини айтди, агар халқ истаётган товарлари ишлаб чиқарилаётган бўлса, аввало, ўз регионининг ахтиёрлари таъминлашни керак. Қорхоналарни ижарага сотиб олиш ҳуқуқи берилиши тўғрисидаги фикрга тўхталиб, депутат ҳозир ишчилар қўлида сотиб олиш учун маблағ йўқ, деди. Аммо, деб таъкидлади у, умумийлиги молликни порахўр кооператорлар ва мафиянинг шахсий хонадонларига ташмаллаб кетишига йўл қўймаслиги учун (бу пуллар шулар қўлида) бизнинг қуқудратимиз ва уюшқончилигимиз етарлидир.

Минбарга депутат Ш. А. Амонашвили чиқди. У грузинлик депутатларнинг М. С. Горбачев билан учрашуви тўғрисида гапириб берди. Тбилисда содир бўлган воқеалар муносабатин билан съезд тузатиш комиссияси иши ҳар жиҳатдан батафсил ўрганила ҳамда зарур, бирдан-бир тўғри қарорга келади, деб ишонч билдирди. Нотик аҳолига ёш авлодин

тарбиялаш нуқтаи назаридан нитиқ ташлади. У майдонга гўё тиеҳвандлар, ичкилик-бозлар йиғилдилар, дедан мулоҳазани рад этди, чунки майдонга чиққан минглаб кишилар — республика суверенитетига эриштига интилаётган истаёдолли ёшлардир.

Шундан кейин нотик қўл-гина муаммоларини қўзғатган мақтабнинг аҳоли тўғрисидаги фикр-мулоҳазаларини айтди. Мақтаб нитиқда авторитар бўлиб қолди. Бу бутун мамлакатда кўн йиллар мобайнида авторитаризм ҳукмронлигининг оқибатидир. Ҳозир мақтабда фикрлаш йўли, ўқитувчи болалар тепасида дағдаға қилмоқда. Бундан аҳолидан ҳоли бўлиш керак, деб таъкидлади новатор ўқитувчи. У айна вақтда мақтабдаги авторитаризмнинг Тбилисдаги воқеаларга боғлиқлигини таъкидлади.

Нотик сўнгра чиқатган барча ўртоқларга мурожаат қилиб, миллатлараро муносабатларга тааллуфли барча масалаларга гўй ахтиёрлик бўлишга, ҳар бир сўзни ўйлаб тилга олишга даъват этди. Мамлакатимиз кўн миллатлидир, деб эслатди у, ана шу минбардан турли тилларда сўзланса дуруст бўлур эди. Муаллим ўз ватандошларига мурожаат қилиб, бир жумлаи грузин тилида айтди.

Биз янги демократиянинг босиноти бўлиб этайтган ана шу қурилиш майдонига, ҳозирча, тўпалон, тарқоқлик, тентикчилик аначегина, деди депутат Ч. Айтмамтов. Аммо, ҳарқалай иш кетяпти, девор қиларди, бу эса энг асосийсидир. Биринчи дақиқалардан, деди у, ҳамма-мизни бир масала ҳаяжонга солган эди: халқ депутатларининг аниқлиги қандай бўлиши керак, у мустарил халқ ҳокимияти олий органи ҳуқуқта ага бўла оладими? Ана ҳуқуқрон бюрократия оёғига бош уриб келамизми?

Ҳозир қонил ишчи билан айтиш мумкин, съезд принцип этиборин билан янги демократик воқеа сифатида намоён бўлди. Нитиқ, бизнинг оруз-умидларимиз маданий йўсиндаги қонуншуносликда мумкамас бўлмоқда. Майли, бу фақат ишнинг бошланғич бўла қолсин, лекин ҳозирнинг ўзида-ёқ бу Ватанимиз тақдирини уқунганиа эмас, балки бутун дунё учун катта аҳамият касб этмоқда, дарҳақиқат, биз инсониятнинг бир қисминиз.

Ҳўш, бундан бўён жайда яшаш керак, бутун янаҳон кўз-ўнгида ҳозирги аҳолидан қай йўсунда чиқиб кетар? Нотик ана шу саволларини билар экан, бир қанча таклифлар айтди. У экономика ҳақида сўзлаб мамлакатда равшан-иқтисодий концепция

йўқ, деб таъкидлади. Танқид тулпорига миниб, гинжинга-тиб қорш жуда осон. Меҳнат маҳсулоти сони ва сифатини амалда қўлайтириш учун нима қилиш керак, энг муҳими, ана шунга жавоб беришдан иборатдир. Одамин табиабус кўрестишдан маҳрум этган назарма социализмининг мероси жуда даҳшатли, балқон ҳукуматининг халқдай, халқин ҳукуматдан ялли бегонасиращини вужудга келтирди. Бизнинг кўз ўнгимизда, деб таъкидлади нотик, шу бало даф этилмоқда, халқнинг ўзи жамиятдаги мақсдин яллисига идрок этишга зўр бериб нитида бошлади.

Жамиятдан ҳам, ҳар биринининг қўксимиздан ҳам кўпурқ ўмариб, камроқ ишлайли қабилдаги иллат-ни ситиб чиқариш учун нима қилиш керак? Система-нинг ўзи ҳақида, унинг но-мукамаллиги тўғрисида ўйлаш лозим бўлади. Мулки-ли ишлаб чиқариш муноса-батларининг турли формала-рини урдаборонлик билан қўшиб олиб бориш зарурли-ги қўндалиқ бўлиб турибди. Социализм қўлуқосини сам-дастох айлантириш керак эмас. Социализм бунёдкор-лик ва фаровонлик йўлида одамларга хизмат қилиши керак.

Шундан кейин нотик, миллатлараро муносабатлар муаммолари батафсил тўхта-либ, бу ўткир муаммо экан-лигини таъкидлади. Республи-калар суверенитетини та-комиллаштириши, деб уқит-ди у, режа билан, пухта ўйлаб, ҳис-туйғуларга эмас, балки қонун-қондаларга асос-лаиб олиб бориш керак.

Федератив давлат тиллар-нинг федеративлигини қўлла-риб олиш керак. Ишончим-комияди, деди нотик, итти-фоқда республикалар ма-ҳаллий халқларининг тилла-ри давлат тили сифатида амал қилиши керак. Рус тили даҳоси барчага баббар-бар хизмат қилди, бундан бўён ҳам ана шу муштара-маънавий бойлиқсиз ҳаёти-мизни тасаввур этиш қийин. Лекин у бошқа тилларни қи-сби чиқармаслиги керак. Шундай қилиб, тилларни уйғулаштириш вазифаси пайдо бўлади.

Нотик миллатлараро муносабатлар муаммолари-ни ҳамма ҳам тўғри, аниқ-ли билан таъин айтмаётган-лиги ахборот воситалари шанига жиддий танқидий мулоҳазалар айтди.

Ҳокимият тўғрисидаги ма-салаи тахлил этайтган қў-чилик қишлар асосий иллат-аппаратин макридалар, деб билмоқдалар, деди депутат В. И. Сервиенко, аммо, ҳа-барар экан, бу апаратсиз ишлаш мумкин эмас экан, ҳодимларин бошқалари би-лан алмаштириш ишга ду-

рустроқ ердан бермас экан. Олий Совет ва съездининг асосий вазифаларидан бири айрим қонунларин ишлаб чи-қишда эмас, балки халқ ҳо-кимиятининг чинакам дасту-рини бунёд этишга қаратил-ган қонунчилигининг туб-дан такомиллаштиришдан иборат бўлиши керак, нотик ана шу мулоҳазани айтди.

Қишлоқ хўжалик мута-хассиси бўлган нотиққа деҳ-қонларимизнинг ўй-ташвиш-лари, эҳтиёлари тушунар-лидир. У бир тўғуқ депутат-ларнинг шу масала ҳусусида съездега мурожаатномасини қўллаб-қувватлади. Аммо де-путат Черненко нутқининг руҳига ҳам, дадилла-рига ҳам, унинг қўлгина ба-ҳолари ва хулосаларига ҳам қўшилмади. Негизини, шу қадар жиддий публициста КПСС Марказий Комитети секретариин билмаслиқда да айбаш зарур бўлиб қо-лганига тушуниб бўлмади, деди нотик. Таассуфки, съезд минбаридан айрим депутат-лар шанига аначегина ҳаё-ратомуз иборалар айтдилар. Айрим ҳолларда кейин кеч-и-рим ҳам сўралди. Нотикнинг фикрича, депутат Ивано-винг ана Сибей биро аъзо-сини жинзакчилик билан, да-лил-исботсиз оғир жино-ят қилганлига ақибатини жуда жиддий ма-саладир. Съезд бундай айб қўйиш учун асос бўл-ган далил-исботларини та-лаб қилишга ҳаққидир. Акс ҳолда бу партия раҳбарлар-дан бирига қор сурмак, де-б-гина эмас, балки партиянинг ўзини ҳам бадном этишга ана бир қарра уриниб деб баҳо-лашни мумкин. Худди ана шу партия ўтмиш учун бу-тун масъулиятни зиммасига олди, қайта қуриш сёбаси-ни тақлиф этди ва унга бош бўлди.

Шундан кейин нотиқ ма-млакат экономикасини тубдан янгилаш жараёнига ҳусу-сли батафсил тўхталиб, Красноярск ўлкасини социал-иқтисодий ривожлантириш программалари тўғрисида сўзлаб берди, эконимкани соғломлаштириш, меҳнат-кашларнинг турмуш даража-син яхшилашга қаратилган бир қанча конкрет таклиф-ларини ўртага қўйди.

Депутат А. И. Трудов-лов Россиянинг Ноқоратуп-роқ зонасидаги ўткир муам-молар тўғрисида гапирди. Ҳозирги вақтда Ноқоратуп-роқ зонасидаги қишлоқлар-да жўқасида турибди деди у, бу истироа ҳам, муболоға ҳам эмас.

Нотик сўнги 14 йил мо-байнида регионни жадал ривожлантириш ҳусусида учта қор қабул қилинганлигини эслатиб ўтди. Бу ағросаноат-комплексининг ишлаб чи-қариш-иқтисодий потенциал-ни бирмунча мустаҳкамлаш-га имкон берди. Аммо ки-ш-лоқин ўзгартиришда туб бу-

рилиш содир бўлгани йўқ. Деҳқон ишга қобил бўлма-гани учун шундай бўлаёт-гани йўқ, деди депутат. Қўп вақтдан бўён Ноқоратупроқ зона эвазига бошқа муаммо-лар ҳал этилди, жумладан, Россиядаги саноат марказ-лари, бир миллиондан ортқи киши яшайдиган шаҳарлар ривожлантирилди.

Ноқоратупроқ зонадаги қишлоқлар аслида ҳувиллаб қолди. Смоленск областининг қишлоқларидан ҳар йили 20 минг киши жўнаб кет-моқда. Истикболсиз қишлоқ-лар тўғрисидаги қарор бу областга оғир нутур етказ-ди. 1965—1985 йилларда ўз тарихига ага бўлган, одам-лар азалдан яшаб келаятган ва деҳқончилик қилган 2072 аҳоли пункти ер юзидан йў-қолиб кетди.

Шундан кейин нотиқ об-ластада ишлаб чиқилган «Тик-ланиш» программасини ҳақида сўзлади. Шу программани амалга оширишнинг биринчи босқичида 52 та жуда орқа-да қолиб кетган хўжалиқни обод қилиш мўлжалланмоқ-да. Одамлар бу режамизни қўллаб-қувватламоқда а л а р. Бир ярим минг комсомол аъзоси қоқоқ хўжалиқларга бориб ишламоқчи. Қорхона-лар, ташкилотларнинг маб-лағлари, аҳоли ўз ихтиёри билан берган маблағлар иш-латилмоқда. Махсус сётга қарийб 10 миллион сўм туш-ди.

Депутатнинг фикрича, Смоленск областиде вақтин-ча саноат қорхоналари қу-рилишини тўхтатиш керак. Бу бир томондан қишлоқла-ригиларнинг шаҳарга жўнаб кетишини тўхтатиб, икин-чи томондан эса пудрат та-ш-килотлари қуриларини қолқоз ва совхозлардаги қурилиш-ларга йўллаш имконини бе-ради. Бу мулоҳазалардан ноти-қ саноатини ривожланти-ришга қарши аңанда, дедан маъно сира-сира чирмайди, деб ўз позициясига аниқлик киритди депутат. Саноат со-ҳасида ҳам турғунлик бў-маслиги керак. Лекин асо-сий этибор саноат қорхона-ларини реконструкциялаш ва модернизациялашга қарати-лиши керак.

Архитектура ҳаммаиа ўз даврининг ҳолис портре-тидир. Қўнғилимиз нечоғли ўртаимасин, шунин та олин-и кераки, қўлгина шаҳарла-римиз ва қишлоқларимиз-нинг архитектураси ҳам биз-нинг одамга, ўзимизга ва маданиятга муносабатимиз-нинг ҳолисона портретидир, деди депутат Ю. П. Плато-нов.

СССР Архитекторлар сою-зи раисинининг биринчи секретари мажлис аҳли диқ-қат-этиборини шаҳарлар-даги олд томони вайрон бўл-ган ва кириш жойлари ну-раб етган, гўмбазан тушиб е-тиб, таъмирланиши «кутиб турган» черковлари сўппай-ган эски даҳаларга қарат-

ди. Янги уй-жойларни у уй-созлик комбинати маҳсуло-тининг чегара билмас синаш майдонига қиёс қилди. Бу ерда одамлар йўлакларни фақат ўзларинга илғаб ол-ган аломатларга яъни кўчиб кетган гишлар, ўпирилган йўлаклар ҳамда қўлмақлар-га ва эшикларнинг синиб кет-ган ойналарига қараб билиб оладилар. Бу ерда социал ах-лоқсизлик ҳам, жиноятчилик ҳам кўп, болалар эса қаров-сиз қолмоқда. Бошқа кўп сабаблар қатори мухитнинг бефарзалиги ҳам бунда айб-дордир.

Яқинда бир гуруҳ Америк-ада архитекторлари Москва-даги қурилиш объектлари-ни кўздан кечиришган эди. Бунин қурилиш дейишга ти-лимиз бормади, дейишди улар, Америка экономика-си бундай қаражатларни кў-тара олмаган бўлур эди.

Квадрат метрларини берай-лик, шундан кейинги арих-тектуранинг навабат келди, дегувилар бор, бу жуда хавфли мулоҳазадир. Тазил-кучи бўлмақда. Ҳамма на-рса пудратчининг қўлида, пудратчи қўлидаги асосан панел уйсозлигига мўлжал-ланган қудратли техника ба-заси фақат «ялли маҳсу-лот» ишлаб чиқариш билан банд. Аммо бинокорлик са-ноатини некин модерниз-ациялаш зарур ва бунинг ило-жи бор, нотик ана шундай деб ҳисобламоқда.

Оддий ва равшан ҳақиқат-ларни айтадиган, уларга риюя қилинадиган давр кел-ди: шаҳарлар ва қишлоқлар «ўртаимеъна» буюртмачи но-мидан «ўртаимеъна» одам учун қурилмаслиги керак. Бир қарар солиб кўринг: ким-нинг уйи вайрон бўлипти де-сангиз, ҳеч кимники дейиш-ди. Бу фойсиз ва қўрмсиз уйлар кимники десангиз, ҳеч кимники дейишди. Бу ҳам ахлоқ, ҳам экономикадир.

Депутат идоралар билан пудратчи ташкилотларнинг ҳуқуқронлигига йўл қўймай-диган шаҳар қурилишга онд қонунлар йўқлигини шаҳар ва посёлкаларни оқилона ри-вожлантириш йўлидаги асо-сий тўсик, деб атайди. Шундан кейин раислик қилувчи А. Н. Лукьянов де-путат А. М. Шамакиннинг илтимосига жавоб берди, 3 июнь шанба кунин съездининг иш тартиби тўғрисида ахбор-от берди. Шу кунин СССР Олий Советида ортабладан бошлаб, иккала палата оқсо-қоллар кенгашларининг маж-лиси бўлади, куннинг иккин-чи ярмида Иттифоқ Совети-нинг биринчи, ташкилий мажлиси бўлади. Шу маж-лисларда банд бўлмаган халқ депутатлари биринчи дам олиш кунин бўлган ша-бада Москва ва Мёвска об-ластининг турли районлари-га боришга таклиф этилди.

Бир қанча республика-лар билан учрашмоқчи бўл-ган меҳнат коллективларида учрашувлар бўлади. Пошта-хт ва областнинг уй-жой ми-крорайонларига, спорт ком-плексларига экскурсиялар уюштирилди. Депутатлари космик техника виставкаси-ни бориб кўришга таклиф этишган, уларга совет кос-мик программаси тўғрисида мутахассислар сўзлаб бериш-моқчи.

Депутат З. Н. Ткачева Мо-гилев ва Гомель областлари-дан сайланган депутатлар-нинг топиригига кўра, Чер-нобыль аварияси натижасида зарар кўрган районларда яшаб турган сайловчилар но-мидан гапириб, мазкур авари-я оқибатларини тугатиш юзасидан ишлар сўст бора-ётганлиги сабабли ташвиш-ланаётганлигини айтди. Бе-лоруссияда меҳнат қилаёт-ган врачларнинг берган ба-ҳосига суяниб ҳамда ўзининг педиатр сифатида 20 йил тажрибасига таяниб, ноти-қ республиканинг бир қан-ча районлари аҳолисига тах-дид солаётган хавф даража-сини пасаятириб кўрсатав-ган медек олимлар шанига бир қанча танқидий муло-ҳазаларини айтди.

Белоруссиядан сайланган бир гуруҳ депутатлар қўйи-даги таклифин айтишди: авари-я оқибатларини тугатиш юзасидан комплекс програм-ма ишлаб чиқиш, радиоактив зарарланган дучор бўлган районларда яшаётган оила-ларни планли тарзда қўчи-риш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш, ана шу райо-нларда ишайтган аҳоли қўрган зарарини қоплашнинг аниқ-лукта тартибини белгилаш, мактаб ўқувчиларининг ёзи-гани каникул тоғида мамлакат-нинг бошқа районларига ал-батта жўнаб кетишини тап-кил этиш керак.

Депутат В. Г. Ардзинба ўз нутқини майда халқлар-нинг СССР доирасида янада ривожланиши масалалари-га бағишлади. Бу халқлар-дан ҳар бирининг ке-лажаги, деди у, мам-лакатнинг умумий муам-молари муваффақиятлик ҳал этилишига боғлиқдир. Бу ўринда нотик умумдават мафзаатлари регионлардаги мафзаатлардан устуи тури-ши керак, деб съездеда ай-тишган фикр-мулоҳаза муно-зарали эканлигини айтди.

Нотикнинг фикрича, итти-фоқда республикалар суве-ренитетини имкон борича қў-чайтириш, тўғрисидаги го-янин амалга оширилиши му-айян ташвиш туғдиради, чун-ки бу сони кўп бўлмаган халқлар ҳуқуқларига эиён етказилиш мумкин. Амалдаги Конституцияда жўда тутил-ган автоном республиканинг

(Давоми иккинчи бетда).

СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ СЪЕЗДИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

хуқуқий мақоми амалда миллий ҳуқуқий тенгсизлик ва тенгсизлик олиб қўлади. Халқларни шу тақдирга табақаларга бўлиш сталинизмнинг, маъмурий-буйруқчилик системасининг бевосита меросидир.

Депутат Грузия ССР составига кирадиган Абхазия автоном республикасида ленинча миллий сийёсатнинг илгирчи жиддий тарзда бузилганини уқтириб, 1988 йилнинг охирида Ўзбекистонда бўлган митингларда шундоқ ҳам кетмиш бўлган Абхазия автономиясини тутатиш тўғрисидаги давлатлардан мамнун бўлмаганлигини айтиди.

Грузия тилини ривожлантириш давлат программаси лойиҳасида, деб таъкидлади депутат, грузин тилидан ягона расмий тил сифатида фойдаланиш ҳамда республикада яшаётган ҳар бир кишининг ана шу тилини алоҳида ўргатиш тўғрисидаги масалаларни қўйиш керак.

Буларнинг ҳаммаси, нотинчлик, иттифоқдош республика раҳбарлигининг принциплар баҳосини олган йўқ. Шунинг оқибатида Абхазияда бўлган митинглардан бирида Ленин ҳаёти ва ҳаёти, яъни 1921 йилда Абхазияга эва бўлган Совет Социалистик Республикаси мақомига тикланиш тўғрисида илтимос баён этилган мурожаатнома қабул қилинди. Абхаз халқи СССР составига бўлиш ўзининг миллий ҳуқуқларини сақлаб қолганини билдириб, дед деб таъкидлади депутат.

Пировадиди депутат СССР Олий Советида Абхазияда миллатлараро муносабатлар соҳасидаги аҳолини ўргатиш юзасидан депутатлар комиссияси тузишни, шунингдек совет парламентида ошқорча мунозаралар ва илмий экспертиза системасини ўрнатиш, СССР Олий Советининг миллатлар палатасида ва иттифоқдош республикаларнинг Олий Советларида миллий гуруҳлар ва маъда миллатлар комитетларини тузишни таъкид этди. Совет ҳокимиятининг таъминлиги принциплари, «Россия халқлари хуқуқлари декларацияси» асос қилиб олган миллий масалани ленинча ҳал этишга қайтиш лозим, деди сўнгра қотиқ.

Латвиялик депутат Я. Я. Петерс, ўз нутгини иттифоқдош республикалар суверенитетини мустақимлик муаммосига бағишлади. Марказий идораларнинг масъулиятсиз хатти-ҳаракатлари оқибатида, деб уқтирди у. Латвияда жиддий ҳужалик, социал ва экологик муаммолар қалашиб кетди. Республика территориясида туб миллатлар мансуб кишилар салмоғи жуда озайди.

Халқларнинг миллий қон томири биттириб, деб сўзидан давом эттирди нотиқ. Аммо ана шу томирдан қон айланиш бузила, бутун азовий заҳдан касалди чалинади. Латвия фокисининг илгирчи руслар, белоруслар, СССРдаги барча халқлар фокисини илгирчи русларга ўхшатиш, одамлар ҳаётлари мушкул бўлгани учунгина уларнинг муқаддас ерларини ташлаб чиқиб кетиб Болтиқ бўйида паноҳ излашга уриндилар, бу эса демография номуносибликка, носоглом миллий руҳий вазиетга, уш республикадаги тенглик ва давлатчиликнинг йўқ бўлиб кетишига олиб боради.

Россияда бундан ҳам ёмонроқ, дейишлари мумкин, деб таъкидлади депутат, аммо Бутинттифок маъмурий комиссия РСФСР суверенитетини ҳам, Россиядаги барча халқлар манфаатларини ҳам бузмокда-ку, ахир, Агар биз русларга қарши, латшларга қарши ва бошқа шунга ўхшаш қарши қайфиятларнинг қучайишини истама-сак, қайта қуришни миллатлараро муносабатлар соҳасига тубдан буриб юберишимиз, иттифоқдош республикаларнинг суверен давлатлар сифатидаги мақомини

мустақамлашмиш керак. Суверенитет — бу мустақиллик демократия, нега энди биз бу сўздан шу қадар қўчийми? Фақат чинамас мустақил бўлган иттифоқдош республикаларгина, таъкидлади нотиқ, ҳозирги тарихий паллада мамлакатни сиёсий, иттисодий, экологик ва миллий таълиқдан, маънавий таъназуудан халос этиши мумкин.

Нотиқ Қуролли Кучлар билан иттифоқдош республикалар ўртасидаги ўзаро муносабатларни қайта қуриб чиқишни, маъмур муносабатларни алоҳида битимлар билан мустақамлашмиш таъкид этди. СССР ҳуқуқатида 1939 йилда Германия билан тузилган шарҳномаси бевос қилиниш таъкид қилди.

Партия сийлода галаба қилди, деди нотиқ пировадиди, аммо ўз тақдирини демократия учун курашаётган халқ ҳаракати ва граждандлик ҳаракати, миллий тикланиш гоёси билан боғланган коммунистлар халқ депутатлиги бўлиши. М. С. Горбачев обрўси шу билан белгиланади, у қатъият билан халқ томонига ўтди, демократик ўзгаришлар тарафдори бўлиб чиқди ҳамда партияни халқ ҳаракатининг тарихий қисмига айлантиришга иштирокчи бўлди.

Депутат В. А. Амбарцумян ўтган йилнинг охирида Арманистонда бўлган элчиларнинг оғир оқибатларини эслаб, республика аҳолиси номидан мамлакатимиз халқларига, Ер юзидан барча кишиларга табиий офат оқибатларини бартараф этишда ёрдам берганликлари ва ҳамлард бўганликлари учун чуқур миннатдорчилик билдирди.

Бу зағулик раҳм-шафқат, самимийлик намунаси эди, деди у, аммо ўша йилдеч биз, афсуски, гам-гуссага ҳам ботдик. Айрим кишилар Сумгаитин миллий ганимлик тисмоли деб атамокдадилар. Сумгаит фокисас қайтарилмаслиги учун барча ишларни қилиш керак. Интернационализм шунчаки сўзлар эмас, интернационализм амалдаги ишлар туфайли мустақамлашди.

Совет халқлари бирлигини мустақамлаш, миллатлараро муносабатларни тақомиллаштириш муаммолари ҳақида гапирар экан, депутат СССР доирасида марказ билан регионлар ўртасидаги ўзаро муносабатларни батафсил таҳлил қилди, ана шу моделда мажбуриятлар ва ҳуқуқларни аниқ-равшан тақсимлаб қўйиш зарурлигини таъкидлади. У ана шу позициялардан турб Тоғли Қоробог автоном областидаги аҳолига баҳо берди.

СССРнинг ташқи сийёсати масалаларига тўхталди депутат бу соҳада мамлакатимиз чинакамга умумжаҳон миқёсидаги муваффақиятларга эришганлигини таъкидлади. Бу янгича тафаккур тантанасининг шарофатидир, деди у.

Шу минбардан кўп кишилар ўз халқларининг миллий ҳис-туғишлари ҳақида сўзладилар, деди депутат. Бизнинг муштарак тарихимизда аянчагина азоб-уқубатлар ва диссидеңликлар бўлди. Ана шундай вазиятда биз рус халқининг ҳайротомаз матонатиди қадрига етишимиз шарт, бу халқ Улуг Ватан урушида қўндан-қўн талафот кўрди. Деҳқонларни ердан маҳрум этиш ва назақларни азоб-уқубатга солиш даҳшатларини бошдан кечирди. Бу халқ меҳнатсеварлик, иқидий ташаббус ва бошқа халқларга меҳр-оқибат намуналарини кўрсатди. Объектив тарзда рус халқи шундай шароитда, бу халқ зиммасига қонинг энг оғир юмушларини адо этмокда, ўз мавқега кўра у бу юмушлардан ҳоли бўлолмади. Бизнинг сўзсизимизда иттифоқдош республикалар халқлари вакиллари томонидан шундай фикрни таъкидлаш жуда жоиз бўлади.

Тоғли Бадахшон автоном областининг вакили депутат Д. Худоназаров олдин бевосита ўз сайловчиларига мурожаат қилиб, юртдошларнинг муаммоларини унутмаганлиги уларни ишонтириб, Аммо ҳозир бутун иттифоқимизни ҳаяжонга солаётган ва бирлаштириб турган муаммолар тўғрисида, умумий ташвишлар ва умидлар ҳақида гапирди, керак, деб ҳисоблайди у.

Нотиқ ўтган сийловнинг ҳамма қамчилликлари ва нуқсонларини дарҳол ҳисобга олишга қарқирди, депутатнинг гапларида қараганда сийлода «аппарат баъзи бировларнинг оёғига поёндоз солиди, бошқаларнинг олдига эса тўсиқ қўйди».

У сўзининг ўзидеч сайлов тўғрисидаги қонунга тузатиш киритишни, жуғалдан округ йилгилиларидан воз кечишни таъкид қилди. Нотиқ тузилган Олий Советнинг состави юзасидан мулоҳазагарини айтиб, сайловдаги даврида уларнинг билмидон сийёсатчи эканлигини кўрсатган қўлгина депутатлар ана шу органга сайланмай қолганидан афсусланди.

Депутат миллатлараро муносабатларга тўхталди, миллий тугиғлар иқтидорий организмнинг энг лозим жойлари эканлигини таъкидлади. Бу катта ва қичқ халқларнинг ҳаммасига тааллуқлидир. У миллатлараро муносабатларда кескинлик қандай вужудга келаятганлигини Помир регион социал-иқтисодий тараққиёти практикасида олганган конкрет мисолда кўрсатиб берди. Иқтисодий калтабонлик, деди депутат, миллий муаммоларнинг қўпайишига олиб боради. Равшанки, иқтидорий ўзликини англашнинг ошмирай туриб, иқтисодий муаммоларни ҳал қилиб бўлмайдилар, олдин шакллантириб туриб, иқтидорий ўзликини англашнинг юксалтириб бўлмайдилар.

Кўп нарсадан хафа бўламиз, деди депутат С. В. Червонозский — экономикадаги ўзгаришлар — экономикадаги ҳолатларнинг ўзгариши, тийиқсиз миллатлараро муносабатлар хафа қилади. Лекин фахрланас арайдиган ишлар ҳам бор, деб аччиқ ҳазил қилди нотиқ: бизда дунёда энг катта тумтароқ таъкид бор. Шуниси алам қиладики, сизлар, катта ёшдаги ўртоқлар, биз ёшларга турмушни қандай қуриш, нимагадунга иштирокчи ва нима учун кураш олиб бориш юзасидан идеал қолдирмадик.

Бир йил олдин, Украинадаги собиқ «афғончилар» уни запасдаги жангчилар республика кенгашининг раиси қилиб сайлаганликлари нотиқ маълум қилди. Ўзбекистонда «сизларнинг мен Афғонистонга юборганим йўқ» деган гапларини эшитиш алам қилади. Собиқ интернационалист жангчи собиқ интернационалист жангчиларнинг турмушдаги қийинчиликлар ва уларнинг эҳтиёжлари ҳақида гапирди.

Болалар, — деди нотиқ, — Ер юзидан энг ҳалол одамлардир. Ичкиликбозлик, гийҳандилик, жиноятчилик кишидандин тортиб олганган ўн мингга ўсимирлар ўз ихтиёрлари билан ҳарбий-ватанпарварлик клубларида шуғулланмокдалар. Нотиқ Черкасдаги ана шундай клублар, уларда собиқ интернационалист жангчилар олиб бораётган иш тўғрисида гапирди берди. Бироқ болаларнинг шуғулланиши учун яхши шароит, олдин моддий базас йўқ.

Сўнгра нотиқ Тбилис фокисига тўхтади. Бу масалада халқ халаса нарсаси равшан эмас. Аммо депутат Кировободдан келтирилган ўша деҳқонлар болки Афғонистондан энг кейин чиққан полк эканлигини айтишни ўз бурчи деб ҳисоблади. Жангда ҳам афғон хотин-қизлари ва бола-ларни қўтқарган йигитлар ҳеч қачон қотил ва жазолочи бўла олмайдилар. Оммавий ахборот воситаларида Совет Арманияга қарши гаплар айтилаётганлиги жиддий ташвиш тугдирмокда, деб давом этди

нотиқ. Депутат Сахаровнинг Афғонистон ҳусусидаги гапларидан қўнда тутилган маълуматни тушуниб бўлмади. Шу муносабат билан нотиқ СССР 60 йилги нолми ҳақо-десант қўшилмаси кол-лективни номидан сўезд пр-зидумига, СССР Олий Советининг Раиси, Мудфода кенгашининг раиси ўртоқ Горбачевга мурожаатнома-ни ўқиб берди.

Сўнгра депутат ўзи тежаб қолган минитларни собиқ интернационалист — жангчи Павел Шетского беришни илтимос қилди.

Депутат П. В. Шетский минбарга кўтарилиб, Афғонистонга қўшилган киритилишга ҳақ томонлама баҳо беришга қарқирди. Бу ҳақдаги ҳақиқатни ҳамма билди-шини хоҳлаймиз, деди у. КПСС Марказий Комитетининг ёпиқ хати масаланинг моҳиятини ҳар хил талқин этилишига олиб келди. Бинобарин, энг даҳшатлиси — бизни урушга юборган давлат ишончининг йўқолиши бўлса керак. Биз сийёсий хато қўрбонлари бўлишни истамадик.

Биз тинчлик учун, олдин қонимат организмнинг қаро-риксиз ҳеч ким фарзандлари-миз Ватанимиздан ташқар-га жўнатишга ботинмаси-лига учун курашни кўчага-тирамиз. Халқол бўлган жангчилар рўйхатини матбуотда эълон қилиш, бу ишга комсомол ва партия ор-ганларини, жамоат ташки-лотларини жалб қилиш зар-ур.

Солдатлар ўз қонларини беришганда бу қонга муҳтож йигитларнинг мил-латини сўрашнинг зарурати йўқ. Ҳозир бизнинг ўртоқлари-мизга ёрдам керак. Халқол бўлган жангчиларнинг ола-ларига эътибор бериш зар-ур. Оғна унинг ҳалок бўлган ўғлини ҳеч ким қай-тариб бера олмади, аммо ана ҳаётида камситишни ҳеч қачон сизмасин, ҳозир эса оналар тез-тез, ҳатто хал-ло бўлган ўғлига ёдгорлик ўр-натиш чоғида ҳам камсит-илишмокда. Нотиқ барча қар-орларнинг иқросини тек-ширишни ва кирро учун одамларнинг шахсий жавоб-гарлигини қучайтиришни таъ-кид қилди. У иқроси на-зорат қилиниши интерна-ционалист жангчилар иш-лай-диган ёшлар ишлари ком-итети зиммасига юкланиш таъ-кид қилди.

Депутат С. В. Червонозскийнинг нутқи муноса-бати билан маълумот бериш учун депутат А. Д. Сахаров сўз олди. Депутатлар В. Н. Очиргов, А. В. Эйван, В. В. Якуш-кин, С. Ф. Ахмедов, Г. И. Крайнеко, Н. А. Полкяров, Т. Д. Козюкова ва бош-қалар депутат А. Д. Саха-ровнинг айтган гаплари ҳу-сусида ўз мулоҳазаларини қис-қача билдирдилар.

Депутат Г. Н. Горбунов жамиятдаги кескинлишни қу-дайдирётган, сабабларни таъкидлаб, қайта қуришни олга томон айтиб сийлтиш зарурлигини уқтирди. У Со-ветларнинг навабдаги сўз-да миллатлараро ифтоқ-нинг, экономикадаги танг ҳолатларнинг олдинги оли-нга қаратилган бир қанча қо-нулар қабул қилишни таъ-кид этди. Бу декретлар, де-ди нотиқ, инсон тўғрисидаги гапхўрлик билан йўғрилган бўлиши керак. Қучли социал сийёсатга тарин ҳам қўпроқ устуңлик бериш зарур.

Энг аввало самарасиз ул-кан қуришларидан воз ке-чиш керак, деди нотиқ, биз баъзан ўз муваффақиятлари-мизга ана шундай қуриш-лар билан ўлчанга ўрганиб қолганмиз. Социал масала-ларини беш йиллик туғаниши кутмасдан, шопишлик ра-вишда ҳал қилиш лозим. Шу сўзсизимиз инвестиция сий-сатини қайта қўриб чиқиш, уни биринчи навабда социал муаммоларини ҳал этишга қар-атиш зарур деб ҳисоблай-ман, деди нотиқ.

У экология масалаларида катта эътибор бериб, Ир-кутск областида бу муаммо-лар фавақуллода ўткир тус олганлигини таъкидлади. Мамлакат миқёсида экология қирқинчи зоналарини аниқла-ши ҳуқуқматга топириш ва тешишли идораларга одам-ларнинг сийхат-саломатлиги-га ҳаф-хатарини бартараф эти-ши топириш мақсадга му-вофиқ бўлади, деб давом эт-ди депутат. Экологик масъу-лият тўғрисида қонун қа-бул қилиш, одамларда эко-логия маданиятини ёшладан тарбиялаш, ўғув юртларида эса мажбурий равишда эко-логия курсини киритиш зар-ур.

Депутат партиянинг ҳар-бий бюджетни қисқартириш соҳасидаги сийёсатини қу-ватлатди. У мамлакатда қу-ватларнинг иштини жамият манфаатларига моҳирлик би-лан йўналтириб турадиган табақалаштирилган ягона солиқ системасини жорий этиш лозим, деган фикрини айтиди. Нотиқ экономикада со-ломлаштиришга доир баъ-зи қарорларнинг самараси-злиги тўғрисида гапириб, ҳу-қуқматнинг бу қарорлар амал-га оширилиши тўғрисида бир йилда қандаи икки марта СССР Олий Совети олдида ҳисоб беришни таъкид қил-ди.

Депутат Х. Абдуев ўз нут-қида келгуси сийлода иш-чилар сийфи ва колхозчи деҳқонларнинг вакиллари етарли миқдорда бўлишни таъминлаш учун уларга де-путат мандатларининг муай-ян миқдорини ақтариб қў-йишни таъкид қилди. Депу-татлар билан бахшланди. Нотиқнинг фикрича, улар сўнги равишда енгил ша-ронит яратибга муҳтож эмас-лар. Шу муносабат билан

нотиқ Туркменистондан сай-ланган депутатларнинг яр-минча кўпроғи ишчилар ва кол-хозчилар эканлигини айтиди. Абдуевнинг ўзи СССР 50 йилги нолми Ашхобод нефть машинасозлиги за-водининг ишчиси бўлиб, сай-ловда йилгилишда ўз ном-зодини кўрсатган, позиция-син баён қилиб берган ва сай-ловчилар кўпчилигининг о-возини олган.

Депутат республиканинг меҳнат коллективларида партиянинг сийёсати тобора кенг қўллаб-қувватланаётган-лигини, меҳнат коллектив-лари бу сийёсатни конкрет ишларда моддийлаштиришга ҳаракат қилаётганлигини таъ-кидлади. Чунончи, у иш-лайган корхона Туркмени-стонда биринчилар қатори давлат қабули шароитида ишлайшга ўтди, бу ерда тўла ҳўжалик ҳисоби жорий этил-ди, директор конкурсе асси-да сайланди.

Депутат СССР Олий Со-ветига ва мамлакат ҳуқуқ-матиға иқтисодий ислохотнинг боришини қаттиқ контроль қилиб туришни, корхоналар ҳўқуқларини бузаятган ми-нститлар ва идоралар раҳбарларининг ҳўвурини вақтида пасайтириб қўйишни таъкид этди. У регионал ҳў-жалик ҳисоби концепцияси ҳўсусида ўз фикрини айтиб, айниқса хом ашё нархи бел-гиланишга, меҳнат ресур-сларидан, аввало туб миллат хотин-қизлари қучидан оқи-лона фойдаланиш муаммоси-га эътиборни қаратди.

Сўзсизимиз, деди депутат, Ю. Ф. Карякин, ҳўким-ият билан халқ ўртасида нор-мал муносабатлар ўрнати-шда кутлуг қадамдир. Аммо бу ерга турғунилик давридан келиб қолган одам барча қулатлар учун мамлакат-нинг ҳўзирги раҳбари айб-дор, деб топган бўлур эди. Одамлар илгартиги Бош сек-ретарлар ҳўзурда лаганаб-дорлик қилишга шўнчалик ўрганиб кетишган эдики, эн-диликда янги Бош секретар-га субректлик қилиш — шарт деб ҳисобламокдалар. Бу ҳавфли тенденциядир ва унга дарҳол барҳам бериш керак. Тараққиётпарварлик меэони асоссиз танқидга эмас, балки ишга амалий ёрдам беришдадир.

Нотиқ илгари ваъда бе-рилганидек, Марказий Коми-тет Пленумлари тўғрисидаги ҳисоботларни тўла эълон қилиш лозимлигини уқтирди. Бу, деб таъкидлади нотиқ, партиянинг халқдан сирин йўқлигини кўрсатади, совет ва партия ҳўкимиятини би-рлаштириш йўлларини топ-тишга ёрдам беради. Конститу-цияга қалқдан ҳақиқатни яширатилиш учун — давлат бошчилигини ваколатлардан маҳрум этиш тўғрисида мод-да киритишга доир тақлиф-ни норел тақлиф деб ҳисоб-лайман. 1964 йил 14 ок-

тябрь тақрибаси кўрсатгани-дек, бизда бу иш бошча, яширишча бўлади. Бунинг қайтарилиш имконияти бор-лигини унутмаслигимиз ке-рак.

Депутат СССР Олий Со-вети Раисига А. И. Солжени-цинга совет граждандлигини қайтариш тўғрисида илтимос билан мурожаат этди. Депу-тат бу одамни сталинизм ҳа-қида биринчи бўлиб бор ҳа-қиқатни айтишга журъат эт-ган киши, деб атайди. Шун-дан кейин у В. И. Ленин-нинг сўнгги хоҳиш-иордаси-ни бажо келтиришга ва уни Ленинграддаги Волково мо-зорига, онаси қабри ёнига да-фи этишга даъват қилди. Нотиқ Давлат ҳавфсизлиги комитети биноси деворлари-га репрессия қўрбонлари бўлган 40 миллион (аниқ рақам номалўм) кишининг номини қайта эътиш тақлиф қилди. Пировадиди у ўзи олган иқикта хат-ни ўқиб эшиттирди: бу-ларнинг биринчиси акаде-мик А. Д. Сахаровнинг му-лоҳазалари қораланган, ик-кинчиси эса, совет аскар-ларининг Афғонистондаги урушда иштирок этишига қеч қўйишга имкон берган кўч-ғайратлари учун М. С. Горбачевга ва А. Д. Саха-ровга миннатдорчилик изҳор этилган.

Депутат А. С. Даасохов Советлар ҳўкимиятини реал тиклаш тўғрисида сўзда муҳокама қилинаётган маса-лани халқ қўллаб-қувватла-ётганлигини таъкидлади. Жа-мийиятимизнинг илгари сиқ-либ турган қуч-қудрати тез орада рўбёга чиқади, деб меҳнатқашлар ўз оруз-умид-ларини ана шу жараён би-лан қонуний тарзда боғла-мокдалар. Аммо, ҳарқалай, мунозаралар чоғида қизиқ-қонилик ҳам бўлди, деб ҳи-соблай депутат.

Бир қанча халқ депутат-ларининг нутқларида муно-зар тарзида партиянинг тут-ган ўрни ҳақида гапирилди, деди нотиқ. Партиянинг ўзи камчилликлари очиб ташла-ди, айни вақтда — мавжуд бўлган ана шу камчиллик-ларни танқид қилишни, умум-ан, партия кадрларини тан-қид қилиш — билан баравар-лаштириб, партиянинг роли-ни пасайтиришга уринишлар ҳам бўлди. Шу муносабат билан депутат партиянинг ичидида амалга оширилаётган сийёсий ислохотларнинг теран жараёнига диққат-эътибор қаратди, ушбу жараёнлар XIX партия конференцияси-да бошланган эди.

Назаримизда, деди нотиқ, барча бошқалардаги Совет-лар тўғрисида янгилаган конституция ва норматив қондалар ишлаб чиқилаётган-да турлича ёндашувларни ҳисобга олиб, жамиятимиз-нинг барча структуралари-нинг ўзаро алоқаларига ало-ҳида диққат-эътибор бериш мақсадга мувофиқ бўлади.

Биз Октябрьнинг буюк га-лабалари билан фахрланам-из, деди сўзд минбариди турб депутат В. П. Шер-баков. Аммо социализмнинг потенциал имкониятларидан тўла-тўқис фойдаланилмади-ти, халқнинг турмуш дара-жаси нима учун пасайиб ке-тмаётганлиги тушунириш тобора қийинлашмокда. Де-путатнинг фикрича, бригада-ларда, цехларда ҳўжалик ҳи-рлаш учун сўзд ҳўзирда-ек депутатлар қоссила-рини тузиш. Депутатларнинг қўндан-қўп сўрловлари, савол-лари ва тақлифларини прези-диум ёзма жавоб қайта-риш ҳамда чоралар қўриш учун СССР Министрлар Со-ветига, министрликлар ва идораларга юборди.

Депутатлар Г. М. Хо-дирев, Н. С. Сазонов, Н. Н. Медведев, Б. Ф. Деревяко, В. А. Леончев, Ю. Б. Со-ловьев, А. А. Эгерская (Яро-ниская) ва бошқалар баё-нот ҳамда маълумотлар би-лан қичдилар.

Шу билан кечқурунги мажлис тугади.

Халқ депутатлари сўзиди 5 июнь кунин ўз ишнин давом эттирди.

СССР Олий Советининг сессияси 3 июнда очилди.

(ТАСС).

АЛОҲИДА КИТОБЧА ҚИЛИБ НАШР ЭТИЛДИ

«М. С. Горбачев. СССР ичи ва ташқи сийёсатининг асосий йўналишлари тўғрисида. 1989 йил 30 май кун СССР халқ депутатлари сўзидида қилинган доклад» китобчаси нашрдан чиқарилди.

Китобчани Сийёсий адабиёт нашриёти тайёрлаган ва «Красный пролетарий» босмахонаси нашр этган.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКА БИЛАН ТАНИШУВ

Америка газета редактор-лари жамиятининг делегация-си Ўзбекистон ҳаёти билан танишмоқда. Меҳмонлар Тошкентнинг диққатга сазо-лаймо бўлаётган фокма тўғ-рисида бир неча бую оғоҳ-лантиридан эдилар.

Биз ана шу сўхбат тек-стини юртдошимиз, Ўзбеки-стон ССР Олий Советининг депутаты В. А. Жонбевонга телефон орқали ўқиб бердик.

— Виктор Васильевичнинг фикрига тўла қўйилман, — деди икки марта Совет Итти-фоқи Қаҳрамони, СССР кос-монавт-учувчиси. (ЎзТАГ).

МОСКВА. СССР халқ депутатларининг сьезиди. Суратда: (чапдан) О. Екубов (Тошкент), М. Залиханов (Нальчик), М. Михеев (Нерюнгри) ва М. Умархужаев (Анди-ТАСС — ЎзТАГ телесурати).

ҲУЖУМ ҚИЛМАСЛИК ТЎҒРИСИДА 1939 ЙИЛГИ СОВЕТ—ГЕРМАНИЯ

ШАРТНОМАСИГА СИЁСИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ БАҲО БЕРИШ

КОМИССИЯСИ

КОМИССИЯ РАИСИ

Июков Александр Нико-лаевич — КПСС Марказий Комитети Сийёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари.

КОМИССИЯ АЪЗОЛАРИ
Айтмазов Чингиз — ёзув-чи, Қирғизистон ССР Ёзув-чилар союзи правлене-сининг раиси, «Историческая литература» журналининг бош редактори, Фрунзе ша-ҳри.

Артабов Георгий Аркадь-евич — СССР Фанлар акаде-мисис АҚШ ва Канада ин-ститутининг директори, Мос-ква шаҳри.

Арутюнян Людмила Ако-повна — Ереван давлат уни-верситети кафедрасининг му-дир, Ереван шаҳри.

Афанасев Юрий Никола-евич — Москва давлат та-рих-архив институтининг рек-тори, Москва шаҳри.

Биков Василий Владими-рович — ёзувчи, СССР Ёзув-чилар союзи правлене-сининг секретари, Минск ша-ҳри.

Вульфсон Маврик Герма-нович — Латвия таъсирий санъат академиясининг натта ўқитувчиси, Рига шаҳри.

Григорий Григорий Иси-дорич — Молдавия касаба союзулар республика Сове-тининг раиси, Кишинев ша-ҳри.

Казанник Алексей Ивано-вич — Омск давлат уни-верситети кафедрасининг до-центи, Омск шаҳри.

Друцэ Ион Пантелеви-ч — ёзувчи, Молдавия ССР

